

другої світової війни, розуміння беззахисності людини в складних, пограничних ситуаціях, розбіжності проклямованої сутності з дійсною.

У М. Гайдеггера екзистенція людини перетворюється в буття-в-напрямок-смерті. Смерть виявляє людину в бутті, чим пробуджує в ній автентичність. В той же час, смерть – це єдина можливість для людини, яка є поза її вибором, оскільки людина не може не померти. Страх смерті є онтологічним переживанням втрати свого зв'язку з зовнішнім світом. І це не справжня екзистенція. Навпаки, відкрите прийняття свого небуття створює справжню екзистенцію.

Філософія постмодернізму представила життя та смерть людини в сучасному дискурсі, продовживши пророчі міркування Ф. Ніцше про кризу особистості. В сучасному символічному світі межа життя та смерті стає ще більш розмитою. Відповідно, бути живим чи мертвим вирішує не сам суб'єкт, а способи "читання" символів. Недарма виникають та набувають виключної актуальності проблеми встановлення границь життя та смерті у випадках реанімації, переривання вагітності, евтаназії, суїциду. Виходить, що сучасний соціо-цивілізаційний дискурс дозволяє вирішити проблему пограничного стану між життям та смертю без суб'єкта, який включений в таку ситуацію. Констатація "вже смерті" або "ще життя" здійснюється фахівцем (анонімною особою, що має функцію "фахівець"), який знаходиться "по той бік" екзистенціальної ситуації. Саме такі перспективи розуміння соціальних проблем танатології визначає теорія симулякрів Ж. Бодрійяра. Отже, виходить, що сучасне філософування стосовно проблеми смерті може стикнутися з парадоксальною ситуацією – відсутністю людини як такої, що може обирати власне буття та майбутнє.

*І. П. Скиба, завідувач лабораторії, НАУ, Kuib
skibaip@gmail.com*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЛІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ЗНАННЯ В ПОСТНЕКЛАСИЧНІЙ НАУЦІ

Нині у зв'язку з глобальними кризами виникає проблема пошуку нових світоглядних орієнтирів людства, адже воно "впритул підходить до червоної риси, що демаркує буття та небуття" [Кримський С. Б. Трансформація методологічної свідомості науки / С. Б. Кримський // Наука та наукознавство. – К. : УАННП "ФЕНІКС" 1996. – С. 32]. У зв'язку з цим переглядаються і функції науки. Стає необхідністю органічне поєднання цінностей науково-технологічного мислення з соціокультурними цінностями та цілями, які представлені моральністю, мистецтвом, релігійним і філософським осягненням світу, що знайшло відображення у встановленні постнекласичної раціональності в науці. Зміна раціональності, у свою чергу, змінює як інструментальне знання науки, так і якість продукovanого нею інструментального знання, що знаходить своє застосування в різних соціальних практиках.

Відлік постнекласичної науки прийнято рахувати з 70-х років ХХ ст., хоча постнекласичні мотиви можна віднайти вже у творчості В. Вернадського [Дротянко Л. Г. Феномен фундаментального і прикладного знання : (Постнекласичне дослідження) / Л. Г. Дротянко – К. : Видво Європ. Ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. – 423 с.]. Насправді "дуже важко встановити якийсь вододіл між тим, що називаємо некласична і постнекласична наука. Він мабуть, взагалі не може бути однозначним, чітко окресленим" [Рижко В. А. Концептуальні зрушення в науці та проблеми їх ідентифікації. / В. А. Рижко // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К. : ЦГО НАН України, 1995. – С. 219]. Такий неоднозначності сприяє той факт, що науки розвиваються досить неодноразом. Тому і зараз можна віднайти сфери знання, де ще навіть не досягнута класична стадія (амбулаторна медицина існує як рецептурне знання). Також не всі науки пройшли і класичну стадію, яка пов'язана з формуванням фундаментального знання. Нині "некласичне знання, більш наявно проявляючи себе в квантовій механіці чи гуманітарних науках, існує поруч з класичними уявленнями в інших" [Підтиченко В. І. Багатомірний світ : проблема істини і правди / В. І. Підтиченко // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К. : ЦГО НАН України, 1995. – С. 133]. Справді, тенденція до виявлення нових постнекласичних парадигм проявляється в різних науках зовсім не однаково. Безсумнівно, що основи постнекласичної науки ще остаточно не сформувалися, багато в чому вона продовжує напрямки, започатковані ще некласичною наукою, проте "низка специфічних для неї онтологічних, епістемологічних, методологічних і аксіологічних ідей вже позначилися достатньо чітко" До них відносяться принципова суб'єктність наукового знання, визнається об'єктивність знання, яка розуміється як наукова консенсуальність. Наукове пізнання бачиться творчим процесом, що породжує множину інтерпретацій, які конкурують між собою; наука, її теорії та їхнє застосування повинні задовольняти екологічним та гуманістичним вимогам, оскільки наука може приносити людству не лише благо, але також і зло. Одним із головних положень постнекласичної науки є ствердження деякої долі невизначеності у всіх результатах наукового пізнання, тому головним її методологічним завданням стає вміння правильно оцінити характер цієї невизначеності та визначити її величину [Лебедев С.А. Філософія науки: краткая энциклопедия (основные направления, концепции, категории). Научное издание / С. А. Лебедев. – М. : Академический проект, 2008. – С. 142-143].

На думку дослідників поява кожного нового типу раціональності не ліквідує попередній, але обмежує простір його дії. Тому постнекласична наука не відкидає і не заперечує класичну та некласичну науки, вони начебто існують одночасно – кожна у своїй сфері діяльності. Нова раціональність стає прагматичною, але прагматичною в дуже особливому розумінні, оскільки "за сьогодення найпрагматичніші завдання пов'язані передусім з виживанням людства як біологічного виду" [Рижко Л. В. Інформаційне суспільство : особливості наукового простору. / Л. В. Рижко // Вісник НАУ. Серія : Філософія. Культурологія: Зб. наук. праць. – К. :

НАУ, 2010. – № 2. – С. 32]. В сучасній науці все більше місце займають історичні, людиновимірні системи, що включають людину та її діяльність у якості складової (сучасні біотехнології, інформаційні комплекси, соціальні об'єкти і т. ін.). "Якщо досі історичний підхід був цариною гуманітарного та суспільствознавчого знання, то відтепер таким стає і природознавство" [Рижко В. А. Концептуальні зрушення в науці та проблеми їх ідентифікації. / В. А. Рижко // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 1995. – С. 222] На сучасному етапі розвитку лідерами серед наук стають біологія, теорія еволюції, синергетика, теорія систем, екологія, системотехніка, праксеологія тощо.

Особливості об'єктів постнекласичної науки, її спрямованість, сподівання і завдання, що постають перед нею, у свою чергу, визначають і специфіку інструментального знання, що повинне забезпечити їхнє вирішення. Оскільки, "знання постнекласичної науки орієнтоване на гуманітарні цінності, то наука, відповідно, повинна не просто описувати реальність, а будучи тісно пов'язаною з аксіологічними проблемами, орієнтуючись на людину, на життя загалом, визначати яким повинен бути світ, створювати "потрібний проект світу", здатний зберегти життя" [Рижко Л. В. Проектно-інтерпретативная функция постнекласической науки. / Рижко Л. В. // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 1995. – С. 207]. Це, безумовно, спричинює зміни в інструментальному знанні самої постнекласичної науки (методології, методах), змінюються принципи та підходи, виникають навіть нові (міждисциплінарні) науки (синергетика). Відбуваються зміни в методологічній свідомості науки, оскільки "створення і реалізація нових дослідницьких програм передбачає не лише розробку нових методів для освоєння нового предмета дослідження, а й розширення цих методів до методологічної свідомості" [Добронравова І. С. Нелинейное мышление в постнеклассической науке / И. С. Добронравова // Totallogy. Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 1995. – С. 188]. Парадигмальні зрушення в бік постнекласичної науки на методологічному рівні, на думку дослідників, виявляється в соціології на прикладі етнометодології, в психології – в обґрунтуванні трансперсонального досвіду, в літературознавстві – в постмодерністських підходах і т. ін.

А. С. Федоренко, студ., ЧНУ ім. Ю. Федьковича, Черновці
artemis_36@mail.ru

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ ФИЛОСОФИИ Ж. БАТАЯ

В списку мислителів-модерністів ім'я Батая стоїть особняком. Причина цього кроється головним образом в предельній углубленності в те, що сам філософ називав "последовательным материализмом": стремление постичь последнюю глубину волнующих вопросов привело к тому, что его творчество осуждается атеистами – за мистицизм (Сартр), католиками – за сатанизм, и даже сюрреалистами, с которыми